

quelcuns viscas, en lo demás de la Ciutat sols la confosa gatzara de las veus, y l' soroll del tránsit de la gent que en nombrosas collas se encaminava cap aquella plassa pera veure lo castell de foch que com á digne coronament dels festeigs devia en ella aviar-se.

Lo goig qu' aquest divertiment causá al poble fugí tant prest, com rápidas se fonian en l' ayre aquellas brillants aureolas de llum, en las quals los mes desconfiats creyan veurehi la vera imatge de la magnificencia y grandesa d' aquell jorn, tornada en amarch plor y en eternals ruinas.

ANTONI AULÉSTIA Y PIJOAN.

(Se continuará.)

NADAL EN MONMANY

LA FESTA DELS PASTORS

I

Sr. D. N. V.

REHUAT amich: adolorida ma ánima per la pérdua de ma mare, havia renunciat á escriure las impresions que 'm causaren las festas de Nadal en lo pintoresch poble de Monmany.

¡Ab quina alegria las hi huaría contadas á mon retorn, y ab quin embadaliment y complascencia m' hauria ella escoltat! ¡Pobre mare mia! al pensar que aixó no pot ser, perdo l' esma de explicarho y sols cedint als prechs de ta amistat, que tal volta m' ho demana mes pera distriurem que per altre cosa, me resolch á ferho; placia á Deu que 't puga complaure, y que ma pobre y trista ploma arrive á dar una idea de lo que son aquellas: si per cas ho logro, ja estaré contenta y donaré per ben empleat lo meu treball.

Y vos, mare mia, que tan vos complaviu en totas las mevas cosas, veniu per un moment á mon costat; feu que

jo vos senti prop de mí, que vostra respiració 's fassa sentir á ma orella, y que 'ls vostres ulls recorren las ratllas que jo vaig escribint, pera que aixís cobre alas mon esperit, renaixen en mon cor la perduda joya, creyentvos viva encara, y 's complague mon ánima en la alegria vostra al relatarvos la festa de la vinguda del fill de Deu.

Era la vigília de Nadal. Lo ferro-carril, fos per la molta gent que duya, (gent que tornava de las celebradas firas de Sant Tomás de Barcelona), fos per lo que volgués, lo cas fou que arrivá ben tart á La Garriga desde ahont nos dirigirem á tota pressa cap á Call-llicant, arrivanthi quan ja era ben fosc. Caminarem un tros entre gemadas arbredas, quan de sobte y d' entremitj d' un bosch aparegué una llum: poch's passos mes donarem, y una altra vingué á illuminarnos per un altre cantó: eran los llums que nos enviavan de una de las mes ricas pagesías del Vallés.

Quan hi arrivarem las amplas portas de la casa se 'ns obriren de bat á bat, y una munió d' homens, donas y criaturas aparegueren á son llinar pera donarnos la benvinguda.

La alegria brillava en tots aquells rostres, tot son pensament y tot son afany era la festa que se celebrava aquella nit: entrarem dins; res componia la gent que haviam vist fins allavoras per la que hi vegerem després; alló era cosa de mágica; de todas las portas y portetas anavan sortintne y sortintne, com que semblava que acabariam per no cabre á las moltas y espayosas pessas de que 's componian los baixos de la rica pagesía. Eran gent d' aquells encontorns que s' havian juntat allí, per ser lluny los seus pobles, pera veure la festa dels pastors que en la parroquia de Monmany se celebrava.

Molt nos pregaren que 'ns quedessem ab ells pera fer junts lo camí á la mitja nit, mes nosaltres los remerciarem de bon grat y no ho acceptarem á causa de tenir la posada mes aprop de la Iglesia y de que savian que allí nos estavan esperant.

Emprenguerem, donchs, via ben armats de bastons,

llanternas y teyas, y de un á un per no permetreho d' altre manera la estreitor del camí, comensarem á pujar per lo espadat single.

No 't pots figurar res mes hermós; lo cel ab son puríssim blau tatxonat de brillants estrelles semblava que reposés demunt las feréstegas y enlayradas montanyas que 'ns rodejavan, com fent rodona; en la casa ahont anavam, situada á mitj single, hi brillava un llum, que per sa elevació 's confonia ab los estels, creyentlo nosaltres un d' ells fins y á tant que hi forem á la vora: á nostres peus y en lo fons de las montanyas hi corria dolsament l' aygua frescosa de la torrentera, qual soroll anava escapant á nostres sentits aixis com anavam muntant la costa: lo camí que seguiam lo formavan un sens nombre de giragonsas talladas en la mateixa roca al peu mateix del single, formant una eterna esse de manera que los de devant caminavan sempre en la mateixa direcció dels de mes avall, y 'ls del mitj en la contraria, semblant de desde un xich lluny que 'ls peus dels uns se sostenian demunt dels caps dels altres; en aquesta forma nostres llums semblavan una serp de foch que 's caragolava per entre las verdas matas y demunt las blancas pedras del vol de la timba; mentres la guineu espantada d' aquella claror may vista, comensava un concert de desde l' altre cantó del single, que acabava de donar l' aspecte feréstech y pahorós á aquellas isardas é inhabitadas montayas.

Al fi hi arrivarem; com á la casa de baix nos reberen y encara ab mes alegria. També allí hi havia forasters, que sentats al entorn de la llar ab un cove de pinyons torrats á un cantó s' entretenian tot menjantne esperant que arrivés la hora de comensar la missa: lo pastor no hi cabia de goig al veure sa crossa ó gayato tant ben guaranit de flors, llassos y papers de colors; de la crossa passava 'ls ulls á son caputxó de panyo burdo, á son sarronet plé pera fer la oferta, y á sos esclops ferrats ab sis dotzenas de claus cada un. ¡Com li tardava á arribar la hora.

Seria poch mes de mitja nit quan nos semblá sentir lo só d' un fluviol; totas las finestras s' obriren de bat á bat y 's coronaren de curiosas testas. Res mes bonich, amich meu, que lo que s' oferí á nostra vista: semblava cosa d' encantarias; entre mitj d' una llunyana y tallada montanya apareixia moventse pausadament un llumet, d' una costa vehina 'n baixava un altre, aixis com també 'n pujavan uns quants de mes avall per distints camins; pe'l grau de Monmany ne baixavan una pila, aixis com del pich de Puig-graciós y de las enlayradas serras de Berti, destacantse per entremitj de la verdor dels arbres com si fossen un esbart de brillants estels devallats á la terra. Promte nous sorolls se barrejaren als del solitari fluviol: eran los de la rica pagesía que en nombre de mes de cinquanta pujavan ab mes de vint atxas de vent y teyas, ab lo manyach adornat de flors en son front, de cintas graciosamet entortolligadas en sas banyas, ab son manto brodat d' inticuelas, y plena de flochs y flors sa cua pera oferirlo aixís ben adornat al Rey de cels y terra en lo acte de la adoració. Acompanyava al manso primal son pastor tocant la gralla y seguit d' altres pastors, uns ab lo tamborino, altres ab panderos, y fins un ab un violí.

Mentrestant los altres llums havian anat arrivant á casa nostra, y tots plegats miravam á nostres peus la llarga y caragolada serp de foch que formavan los llums de la alegre comitiva; la guineu, com havia fet á nosaltres, los udolava fortament.

Quan estiguerem tots junts emprenguerem lo camí de la Iglesia. ¿Creus tu possible que jo t' espliqui la bellesa d' aquell quadro, ni 'ls diversos sentiments que m' enbargaren?

No hi ha ploma humana capás de ferho: tanca 'ls ulls y trasportat en mitj d' aquella grandiosa y magnífica naturalesa, entre aquellas espadadas rocas y frondosos boscos, y mirans caminar per ellas entre cent llums al compás dels pastorils instruments sota d' aquell hermosíssim cel; y ab prou feynas si te 'n pots formar idea.

Avans de arribar á la Iglesia hi ha un tros d' ample camí voltat d' Eucaliptes; en mitj d' ell, los pastors y demés gent de Berti y del Serrat de l' Ocata que havian vingut á la festa, havian encés un gros foch ahont s' escalfavan esperant á que ja no 's vejés cap llumet pera entrarhi.

Totas las donzellas lluhian sos millors flochs, y tots los fadrins sos trajos de gala. Al entrar en lo temple, un moviment de joya y de sorpresa s' escapá á tothom. Brillava tot ell com una crosta d' or; tots los altars estavan esplendidament illuminats y adornats de flors: d' un cantó al altre hi passavan brancas d' eura entrellassadas de neulas, aixís com també las llantias y candeleros que la illuminavan; lo sol estava cubert d' una doble catifa de vervelló que embaumava 'l temple; gonfanons vermells y banderas blancas, estavan repartits aquí y allá lluhint sos brodats d' or.

Comensa la missa. La pastora ab sa filosa al costat, aná fins á la porta ahont lo pastor principal li feu entrega de lo que portava en son sarró: tot filant filant, la pastora pujá al presbiteri, y ho posá demunt de la taula que pel cas allí hi havia. Després, arribá un altre pastor y després un altre y un altre, y aixís sucseßivament anaren arrivant tots de un á un, quedantse com lo primer al cap de avall de la Iglesia, y fent ab cada un d' ells la pastora lo mateix viatge que havia fet ab lo primer.

S' acabá lo Evangeli, y sobte una veu fresca y clara ressoná al cap de avall de la Iglesia.

—Serenó, las dotze, digué ab to de cant.

Y 'l fluviol li respongué ab una tocata pastoril.

Una altre veu se deixá sentir després, veu de joya, vibrant y clara, acompanyada del cant dels aucells; dient:

—¡Jesús es nat!

—¿Nat? preguntá un altre plé d' admiració.

—Si, nat, nat, respongué la primera ab creixent entusiasme.

Tres ó quatre preguntas mes se sucsehiren y convenuts los pastors de la veritat de lo que 'ls deyan:

—Gloria á Deu en las alturas, y pau als homens de bona voluntat, esclamaren ab un entussiaste y fervorós cant.

Y seguiren :

Lo Desembre congelat
confus se retira,
Abril de flors coronat
tot lo mon admira,
quan en lo jardí d' amor
naix una divina flor
d' una rosa bella
fecunda y poncella.
Etc., etc.

¡Si jo 't pogués fer veure la alegria que brillava en tots los rostres! no semblava sino que realment en aquell instant y allí mateix, acabés de naixer lo Redentor del mon.

Los pastors en sa joya s' agafaren per las mans y formant rodona ballaren la sardana fent ressonar los esclops ferrats demunt las amples llosas : lo manyach seguia en mitj d' ells tots los passos de son pastor, barrejant lo toch de sa esquella ab los instruments que tots á l' hora tocavan, confontentse ab aquell bell cant:

Cantava 'l rossinyol:
es hermós com un sol,
brillant com una estrella,
ha nat d' una donzella.
Etc., etc.

Y eixa melodia magnífica, pero tendre y senzilla al mateix temps, ressoná per sota las antigas voltas omplintlas d' armonía com ressonava dintre de tots los cors omplintlos de joya.

Despres entonaren lo «Rebadá» ab gran contentament dels baylets y las noyetas, que sens peresa havian deixat lo llit : al acabar eix altre cant, y quan convensut ja de que no l' enganyan, y de que ha de anar á Betlem á oferir son cor á Deu, respon eternit :

—¡Oh quin amor!

Posárense de cara al altar devant los cantadors, y fent tres passas avant y duas enrera anavan avansant'envers lo presbiteri, y cantaren:

Armats ab la gayta
y altres instruments,
los pastors, anemsen
anem á Betlem,
que ha nat per los homens
tot un rey de reys.

Anemhi depressa
anemhi aviat
que 'l rey de cels y terra
en Betlem ha nat.

Al acabar cada posada los cantadors feyan un gran acatament, y lo pastor, seguit del manyach que anava darrera d' ells, ne feya un altre tot posantse á sonar lo sach dels gemechs: darrera mateix del manyach, venia lo rebadà ab duas cistellas adalt de la crossa, en una d' ellas hi havia una oferena tapada, y en l' altre dos blanquíssims colomets lligats ab cintas de color de rosa demunt d' un llit de olorós vervelló; després seguian los demes pastors de dos en dos, ab sas enflocadas crossas tan llargas com la del primer pastor, del que no 's diferenciavan mes que pe'ls esclops, per durlos aquest cuberts de pell del color de la fusta, brodada ab seda de colors y clavada ab tatxas dauradas y un floquet blau al cap demunt.

Quan arrivaren al altar, lo senyor Rector los presentá al bon Jesuset, dihent:

—Jesus es nat, «venite adoremus.»

Lo pastor posá 'ls genolls en terra conmogut y devotament. Totas las respiracions se pararen, tots contingueren l' alé; es una escena que no 't puch contar perque es indescriptible. Lo pastor oferí son manyach al divinal Senyor deixantlo devant de l' altar: lo primal conegué la ac-

ció d' aquell y feu envers éll un moviment ; mes conmogut lo pastor encara, passá sos brassos entorn lo coll de son manyach y lo besá en lo front. ¹

Despres dels pastors, anaren á adorar tots los homens de la Iglesia, despres las donas. Lo sacerdot anava dihent-nos á tots :

—Jesus es nat, «venite adoremus»
mentres lo chor cantava:

Los pastors van adorant
«Gloria in exelcis» cantant.
Etc., etc.

Aixó finit lo senyor Rector dirigí la paraula :

—Siau bons y senzills de cor, digué ; avuy es lo dia en que nasqué lo fill de Deu, y al naixer no ho revelá als sabis ni poderosos de la terra, sino als bons y humils pastors ; no envejeu, donchs, als sabis ni poderosos, imiteu solsament á aquells pastors als quals representeu avuy, pera que meresqueu de Deu que se os mostre á vosaltres com se mostrá á ells, y en lo dia del vostre fi, os abrassi l' ánima ab son etern é incomprensible amor y os deixi gosar de sa vista per tota una eternitat.

••

Las estrellas havian fugit ja del cel, y en cambi una llum suau y pura nos mostrá al sortir de la Iglesia, la blanca gelada que cubria tots los camps, pichs y fondaladas. Allá envers Orient, y per un tallat que deixan duas montanyas de las que 'ns encerclavan, un color rojench y viu nos anunciava la próxima aparició del astre del dia.

Los pastors tragueren á la plassa la taula de las ofere-

¹ Ben sabut es que 'l remat y sobre tot lo manyach cada cop que cambian de pastor se migran, apenas menjan, y per espay de uns quants dias, tenen los ulls llagrimosos.

nas en la que hi havia carbassetas de vi blanch, cocas ensucradas, turrons y butifarras, y 's posaren ab tot aixó á esmorsar, mentres nosaltres nos ne tornavam á casa.

Lo dia avans, una ovella s' havia quedat al bosch; ¡quina no fou la nostra alegria al trobarla ab un petit y blanch anyellet nat en aquella ditzosa nit! lo cullí en ma falda y 'l portí á escalfar en la llar, al voltant de la qual ja hi trobí patriarcalment asseguts, als amos de la casa rodejats de sas fillas, gendres, nets, mossos y demés forasters, que alegrement feyan la clássica Suca-muya.

Lo sol eixí en aquell moment rich y esplendorós, y despres de estendres com un mantell d' or demunt la blanca gelada, y coronar de llum los pichs mes alts, deixá entrar un de sos bells raigs per la finestra comunicant á tots una joya indescriptible.

Era un dia hermós, un dia en que 'l cel y la terra tots s' alegravan. Era 'l dia de Nadal, jorn de goig y d' alegría.

Jesus es nat : ¡Gloria á Deu en las alturas!

MARIA DE BELL-LLOCH.

(Seguirá.)

OBSERVACIONS

SOBRE LA MINERALISACIÓ

DE LAS AYGUAS SULFURADAS FREDAS

No ha deixat d'esser molta la diversitat de opinions emesas pels químichs pera donarse rahó del modo com se mineralisan eixas ayguas y rich agent terapéutich que se ha convingut en denominar ayguas sulfurosas. Pródiga, com es en tot, la Naturalesa no ha volgut limitar sa producció á classe alguna de formacions geològiques, ans bé llargament las ha repartidas tant en los terrenos ígneos com en los de sediment, y fins en los de procedencia volcánica.

Emperó esta matexa divergencia de origen implica en ellas notables distincions en sa composició química, ja que aquesta per precisió deu estar relacionada ab la dels elements geognóstichs ab que han contactat los manantials al discorre per entre 'ls recóndits senos de la terra; així que la causa de sa mineralisació deu ser diferent per cada una de las agrupacions en que se classifícan estas ay-

guas en relació al terreno de que derivan; mentras que per totas las de una matexa classe pot acceptarse una causa mineralisadora uniforme, tota vegada que l'análisis acredita pera las especies en ellas aplegadas gran analogía de composició.

Per haver desatés estos principis los hidrólechs y per altres causas que no es necessari fer constar, vagament se discoregué gran temporada pel camp de la ciencia, cercant quina era la causa generadora de tant característichs com notables manantials; contribuhint no poch en fer subsistir tal estat de atascament la sobrada importancia que llavors se dava á sa termalitat; caràcter que deixá de mereixer tal preferencia, á proporció que anaren descubrintse ayguas sulfurosas cálcicas ó fredas, que ab gran profusió emergexen en molts terrenos de sediment secundaris y terciaris.¹

Al estudi de estas últimas se dedicaren ab acert, predilecció y constancia los químichs de major nota desde últims dels segle passat, quedant en la actualitat fora de discussió la causa á que deuen sa procedencia. Condensant ab bréus paraulas las observacions per ells sobre 'l particular fetas, podem dir que estos manantials se caracterisan químicament per estar mineralisats pe 'ls sulfuros y carbonats magnésich y cálcich y 'ls ácits carbónich y sulfhídric, mentras que baix del punt de vista geològich ho están per fluir en terrenos de transició secundaris y terciaris.

Per altra part com lo análisis y la experiencia han vingut á constatar que la major part dels manantials que discorren pe 'ls indicats terrenos portan en dissolució los sulfats de cals y de magnesia, y al mateix temps que las referidas fonts sulfurosas brollan en punts generalment no molt distants de depósitos de turba, de aquí que se vingués á entreveure que la formació de una aygua sulfurosa cálc-

¹ De las 188 ayguas sulfurosas que cita lo *Dictionnaire general des eaux minerales*, 130 pertanyen á las cálcicas ó fredas.

cica, podia ser un mer acte de desoxigenació de una deu sulfatada, desoxigenació verificada á expensas de las substancias orgánicas molt reductoras que conté la turba; hipótesis molt acceptable si se aten á que en los laboratoris se habia demostrat que las disoluciones de sulfat de cals sufrian igual transformació quan se trobavan en contacte de materias hidrocarbonosas de origen orgánich. Aixís ho sospitaren á últims del segle passat Leviellart y Deyeux; opinió que mes tart confirmaren químichs de tant valiment com Broguiart y Chevreul y que per últim deixá fora de tot dubte un hidrólech tan ilustre com Ossian Henri pare.

A las sabias observacions de estas notabilitats científicas se deu que bén tost esta opinió surtís del terreno de la hipótesis y se remontás al de las veritats plenament demostradas. En efecte; ja no era solament en lo laboratori ahont se obtenia la transformació de una disolució de sulfat cálcich en sulfuro, sino que la mateixa Naturalesa 's deixava sorpéndre en actes de tal metamórfosis; essent de tots los hidrólechs bén sabuda la experimentació, que constatá O. Henri, de aquella aygua sulfatada de Bilazai (Deux Sevres) que al arribar á un safareig ó rentador públich, en que 's trobava en contacte ab sabó y altrás materias orgánicas, se descomponia y rápidamente se sulfurava; axis com lo notable y curiós fenómeno que oferia la font sulfatada de Pinac (Bagneres-de-Bigorre) que á voluntat se la convertia en sulfurosa, segons se la feya ó no atravesar per un banch de turba.

A estos datos de sí convincent vinch á agregarne un de nou per mi matex observat y que igualment confirma més y més las opinions que sobre la mineralisació de las ayguas que 'ns ocupan se tenen avuy dia. Pera ferlo més comprensible al lector me permeteré recordarli, que las ayguas del caudalós estany de Banyolas pertanyen á la indicada classe de las sulfatadas cálcicas¹ y que los ter-

¹ Renaxensa, any I, pág. 103.

raplens que las contenen en certs punts estan formats per la acumulació de rebles, escombrarias, *RUSCLA*¹ y tota classe de materials inútils que resultan en la vila. Donchs bé, al filtrar ditas ayguas per entre la ruscla y demés materias de procedencia orgánica se convertexen ab gran prontitut en sulfurosas, per desoxigenarse 'l sulfat de cals que aquellas portavan en disolució á expensas dels principis hidrocarbonats fortament reductors, que á son pas ha trovat al discorre á travers de la mota. Si la matexa aygua traspua y cola entre materials de procedencia exclusivament mineral privats de dits principis reductors, no sufrex alteració alguna, vehentse ben palpablement que en lo primer cas se ha operat la sulfuració per un simple acte de desoxigenació degut á idéntica causa que á la exposada pera donar compte de la sulfuració accidental de las ayguas de Pinac y Bilazai y general de las ayguas sulfurosas cálcicas; ab lo que se demostra una vegada més la opinió de O. Henri, que en esta operació emplea la Naturallesa medis generals, sensills y uniformes.

Ab gust faig del domini del públich esta intessant observació desitjós de oferir als hidrólechs nacionals un dato irrecusable, en lo qual pugan afiansar sas opinions sobre la mineralisació de las ayguas sulfuradas cálcicas, sens veures precisats á enmatllevar constantment á publicacions extrangeras fets que de un modo per demés tangible poden comprobarse en la terra patria.

BANYOLAS, 28 JANER DE 1876.

PERE ALSIUS.

¹ Escorxa de alsina triturada que ha servit pera adobar cuyros ó pells.

ELS FILLS DEL IRÁN

ESTUDI FILOSÓFICH SOBRE LA PERSIA PRIMITIVA,

DEDICAT A MON AMICH APELES MESTRES.

I

N las altas planuras de la Bactriana y en una época que de tan llunya 's pert en las bromas dels orígens de las civilisacions, s' hi troba 'l poble del Irán; branca ária, germana dels Aris Indis, y dels Aris que vingueren á poblar l' Europa.

Els fills del Irán formen una societat lliure y forta y encare que sens una civilisació molt refinada viuen be regits per principis purament humanitaris. Entre ells no hi ha castas; se basan en l' igualtat. Regna entre ells la dignitat més no l' orgull. No tenen pontífices, ni temples, ni cerimonias, ni ídols. No reconeixen mes autoritat que la del pare de familia. Y se distingeixen per un vigor y un bon sentit que son la base de sa filosofia.

L' Iraniá tracta á cada hú per lo que val: fins l' animal es estimat y cuydat segons requereix son rang en la escala dels sers. Es amich del foch, porque li proporciona 'l ca-

lor durant las fredas nits del Hivern: ell y 'l Sol son els dos que li fonen las neus. La Terra es sa mare y 'ls animals sos germans: per lo tant senta que 'l foch te dret á la llenya, 'ls animals tenen dret al carinyo y la Terra te dret á la llevar. Descuydada la terra dona sequías y pestes; descuydats els animals se tornan feras; el foch sense llenya s'apaga, y llavors l' Home mor embestit per las feras, sitiát per la fam y gelat pe 'l fret. Cultivada la Terra dona beneficis: al qui la remou, la sondeja, la mina ó la forada, li ompla la casa d' aliments, d' aygua crestallina, de metalls y de pedras preciosas. Y quan escalfat pe 'l foch de la llar, al clarejar l' aubada va l' Home al treball, ó quan al resplandor rojench del Sol ponent retorna del camp, els animals purs el saludan; els aucells ab los seus cants, l' áliga altiva ab son xiscle: aquells ensenyantli l' amor, aqueixa la dignitat y la bravesa; y 'l gos el segueix sumís mentres el toro ab pas pausat tira son carro y 'l cavall renilla d' alegria portant á sobre tan noble carga. Tots aqueixos sers cooperadors, amichs mes be qu' esclaus, l' acompanyan festius porque saben, qu' ell, al treballar per sí propi també per ells treballa.

Totas las lleys Zendas estan animadas d' aqueixa tendencia. «El que dona á la Terra bonas llevors, es mes gran que si fes deu mil sacrificis,» diu Zoroastre. Tot en el persa es fort, sa consciencia, son ánimo, son bras, fins son llenguatge y com reflexo just de lo intern sa escriptura es també forta; ficsa sas paraulas, clavant puntas de punyals en superficies de pedra. La llum y la paraula per ell son lo mateix, tot parla, tot te son llenguatge; las montanyas, els prats, els rius, els mars, els vegetals y els animals, tot enrahona, fins l' Univers pronuncia un etern discurs de llumínich que torna sabi á qui sab enténdrel.¹ El peccat sols consisteix en deixar decaure l' ánimo y l' esperança, en perdre la dignitat; l' ánima no pot ser abandona-

¹ Vegis el segon volum del Zeud-Avesta. Tot está inspirat en aqueix esperit.

da, necessita 'l cultiu igual que la terra, per aixó hi te dret. La mort no es el cástich d' una falta ni un viatge á paissos ultramondans, ni una transmigració á altres sers: la mort es sols la mida de la vida, un mal positiu, una defecció de nostras forsas, una derrota en la lluyta de l' home contra la totalitat: el limit.

Així ho nomena «la cruel victoria Angromainyous.» Pero si Angromainyous—la Mort—vens al detall, el conjunt el vens á 'n ell donant dos vidas per cada una que se 'n pert.

La mort es donchs una edificació pe 'ls vivents. La máxima desoladora del misticisme «ja que morir debem tant se val tart com aviat», no fou coneguda de 'ls Iranians; molt al contrari; «lluytem ab forsa—deyan—per morir mes tart, ja que morir tart, es viure mes y tenir mes temps pera produhir sobre la terra».

L' ánima es emanada d' Ahouramazda pero Ahouramazda no es un ser personal, es la llum, es l' acció, 'l moviment; aixís es que l' ánima que, en sí, es forsa, s' augmenta y 's fortifica per son cultiu intelectual, fentla moure sempre y per móurela necessita l' aliment que li repari la forsa que continuament pert. «El que no menja,»—diu Zoroastre,—«no tindrà forsas pera fer bonas obras.» «Ab la fam no 's forman ni agricultors inteligents, ni fills robustos.» «El mon tal com es necessita l' aliment per poder viure.»¹

Al moris l' home, l' ánima torna á la llum y á l' acció: á la llum dirigintse al sol; á l' acció passant ab la carn á formar part del cos de 'ls aucells. No es una entitat distinta de la materia com després va considerarse; está unida á ella y d' ella dependeix. Aixís el persa mor demanant llum, y ningú ni per res podrà negarnhi. Al mort no se l' enterra. ¿Per qué amagar al mort? ¿Per qué no dar al Sol lo qu' ell nos ha donat avans? Si cambia de composició, es el Sol qui ho efectua, per espargir la forsa que 'ns ha prestat.

¹ Vendidad—Sadé, farg 3. § 112—115.

El cadáver es colocat, ajegut boca-per-munt, de cara al Orient, sobre un pla de jaspi, sostingut á gran elevació, per una sòlida columna, perquè 'ls animals terrestres no puguen devorarlo. El gos, son fidel company, plora ab tristos udols, agegut á baix, la mort del Home; els parents y 'ls amichs esperan á distancia que 'l Sol evapore aquellas formas y 'ls aucells prenguen novas forsas no drintse en sos restos. Ja que de la llum va viure perquè la llum li feu creixer els vegetals que 'l van nodrir, ella deu apurarlo; ja que 'ls aucells van ser sos amichs durant el dia, anunciantli 'l dematí y la cayguda de la tarde, purgantli 'l camp de malas herbas, advertintli la tempestat, divertintlo ab sos cants ó portantli novas de llunyas terras, per ells deuen ser sas despullas. Sí, per ells com pe 'l Sol; qu' ells no son mes que petitas porcions de forsa solar aladas. Y 'ls parents esperan dos ó tres dias pera veure com el Sol adopta 'l mort. Sos potents raigs reflectantse sobre la llisa superfície del marbre, prompte 'l dessecan y evaporan deixantne apenas un petit residuo. Y 'ls aucells, acudan desde lluny, se suspenen sobre la plataforma, assisteixen á la dessecació del mort y al fi 's precipitan arremolinantse en espiral per assimilarse 'ls restos. Y 'ls que s' ho contemplan, quan al apuntar el matí veuen remontarse 'ls aucells y desapareixer ab vol rápit cap al Orient, dauradas las alas pe 'ls reflexos que 'l sol naixent fa rellicant en son plomatje, exclaman ab entusiasme: —¡Ja es tot llum! ¡ja ha passat l' ánima!

Mentres els parents tots s' esperan devant de la fúnebre columna, l' ánima está encara al voltant del mort guardada pe 'ls esperits bons que son els aucells, els quals després de la tercera nit se l' emportan al cim del mont Albordj desde hont se remonta al trono de la llum, conduhida per la filla d' Ahouramazda, altra jo, ánima universal immutable, que atravessa els Mons d' una volada, ánima alada absolutament lliure, especie d' ángel, que 'n res se sembla al ángel juheu, aquest intermediari de la divina gracia á qui s' espera eternir perquè sa molt espe-

cial indulgencia pot dispensarnos de ser justos. L' angel persa que s' uneix á l' ànima, es la lley que un acata, la Justicia qu' un mateix s' ha feta, el reflexo, lo que 'n queda de nostras propias obras.

A pesar d' aqueixa adoració de la llum y de la forsa, el persa no se somet á ella en absolut com lley de Deu, com els pobles del Asia baixa. Molt al contrari, sas ideas eran la antítesis de la resignació á la fatalitat. Volia la llum en quant dona la vida, per lo cual diu que mes val morir que perdre la llum, porque viure sense la llum es estar mort y sentirs'ho. Pero tantost la forsa se li presenta com á l mit, predica la lluyta, no per destruírla sino per dominarla y servirsen. Alenta al Home al trevall profetisantli ja per endevant el triunfo final de sos esforços; que sempre 'l moviment, l' acció, triunfa de la mort y dels obstacles.

¿Pot donarse teoria mes sabia, mes poética y mes edificant? Encar qu' en gèrmen y dins del símbol, veig en ella tota la teoria de la Industria, de la emancipació del Home de totas las opressions y fatalitats, que avuy—trenta sigles mes tart—entre nosaltres se formula!

II

La terra produheix, sols á cambi de trevall. Per sí sola mes aviat dona mals que beneficis, l' ayre, l' aygua, el Sol causan tempestats, inundacions, pedregadas, trombas, calors, sequedats. Y l' Home ha de viure sobre la terra, dins del ayre, sota 'ls raigs del Sol, y baix l' influencia del aygua, ab sas diversas formas de vapor, núvol, boyra, rosada, pluja, rius, llacunas, estanys y mars. Y si vol viure, no te altre remey que combatre continuament ab la Terra, ab lo Sol, ab els ayres y ab las ayguas! ¿Pero com te de ferho l' Home, aquest pigmeo, per combatre aquestos Titans, que posseheixen las gegantescas forsas

de la Naturalesa. Aixís formulava 'l problema de la vida 'l fill del Iran en aquell temps. ¿Com el resolia?

Era 'l persa primitiu, treballador per naturalesa y per convicció. L' ajudava 'l clima, lo mateix que la teoria cosmogónica que del Univers tenia concebut. La atmósfera en que vivia era tébia al Estiu y freda al Hivern; y l' Hivern era mólt llarch en la Bactriana. El Sol era són més potent ausiliar en la lluyta que sostenia ab els elements per dominarlos. Era 'l primer d' ells que 's declarava en favor séu. La llum dóna vida; á las foscas tot se mor. ¡Qué freda es la Terra quan el Sol s' en va! «La Llum — va deduir—es el principi bo. El principi dolent es sols la Fosca.» Y generalisant va veure que la Llum tenia per correlatius el Calor, la Forsa, l' Acció, el Trevall, la Vida y la Primavera, y que la Fosca corresponia á la Nit, á la Son, á la Peresa, á la Fam, á la Mort, á l' Hivern; en una paraula, va fer sinónima la primera de tot moviment, de tot lo positiu; y la segona de tot límit, de tota negació. Va observar més, y va veure que, la Llum destruhia las Tenebras, lo Trevall treya la Peresa, el Dia feya fugir la Nit, la Primavera allunyava l' Hivern, y la Vida feya retrocedir la Mort; y pensá: «L' Univers es una inmensa antítesis, formada per un principi bo y un principi dolent,» actiu y afirmatiu l' un, é inactiu y negatiu l' altre. El principi bo en germen al apareixer l' Home sobre la Terra, l' ajuda sempre, y treballant tots dos junts, el principi del mal va desapareixent; cada dia retrocedeix tot lo que avansa, convertintse poch á poch en principi bo. Lo inactiu entra continuament en acció; l' exércit d' Angromainyous cada dia 's passa á las filas del de Ahouramazda, y Angromainyous mateix, lo principi malvat, passiu, peresós, fret, mortífer y tenebrós, arribará al fi á convertirse en Ahouramazda en activitat, Trevall, Ca-

lor, Vida y Llum. Y cap d' aquestos principis era personal y mólt méns antropomórfich. ¹

Aquesta era la creencia del poble del Iran després de Zoroastre, y avans de que 'l dominés la monarquia, l' esperit de conquesta, y 'l magisme, ab que va corrompre's en Babilonia.

En las altas planuras de la Bactria, el Sol, sempre era favorable al Persa. El Sol d' allí no era com el Sol de la Caldea que lo mateix dava salut que insolacions y pestes, produhint la vida ó la mort á intermitencias. El fill del Iran may se va sentir cremar pel Sol en sa mateixa patria; sols rebia d' Ell un calor suau, que l' ajudava á organitzar la Terra. Era són cooperador, no són contrari. Aix's es que l' escició que del Sol feya 'l Fenici y 'l Babiloni en Adon y Moloch, Bel de Vida y Bel de Mort,—Sol rient, y Sol Fatídich,—² no tenia cap rahó de ser á la Bactriana.

Fortalescut el persa ab tal Naturalesa y ab tals creencias —creencias que no venian de la fe cega sino del càlcul— se dedicava á trevallar la Terra ab amor y ab esperansa; y á la fi del any aplegava la cullita, «la filla de la llum y de la acció», que venia á ser la paga dels séus afanys. Y com després de la llum, tan sols á sí mateix se la devia, se sentia orgullós del cultiu qu' á la terra havia donat, y de las plantas que en ella havia fet creixer.

A impuls del Trevall vá convertir la Bactria en un paradís; y en ell va proclamar la Justicia no sols per ell sino també pe 'ls demás sers inferiors, y fins per lo que no tenia animació ni Conciencia. Allí l' injust era 'l perversós, perquè ell es el qui ab sa desidia nega á cada cosa lo

¹ Las ESCRITURAS CUNEIFORMES dihuen, «al principi sols existian la llum y la paraula increada». Lo mateix diu lo Profeta en el ZEN D' AVESTA, t. I, p. 138, 139 y 302. «Sine principio lumina.» YASNA, pág. 29. *Bournof*.

² Las religions de la Siria y de la Caldea se fundavan totas en els dos aspectes de la Naturalesa, quan floreix, pel Sol de la primavera y y quan es assecada y cremada pel Sol de la canícula.

que li es degut; y ja hem dit que per l' Iraniá, tot tenia dret á algo. Sobre 'l peresós, cau la maledicció de 'ls séus fills pobres — segons la lley Zeuda — la de sos animals doméstichs famolenchs, la de sas plantas que la set resseca, de sas terras que sense regadiu se perden, y fins la del aygua que va perduda no fá sinó llot y torrenteras: ¡Escolteu com tot li parla!

L' aygua li diù: ¡Guiam! que vaig á veure á la planta. Sinó, ho esbotzaré tot, y desbordantme, arrasaré 'ls téus camps, y 'ls umpliré de pedruscall, palets y arena. Y si 'm detenen marges, ó caych en clots, de rabia 'm corrompré y t' enviaré la peste.

Y la terra, seca, li diu per las bocas de sas esquerdas: ¡Dónam aygua, que la set m' aixuga! ¡Dónam aygua sino 't seré estéril!

Y la planta 's neuleix inclinantse trista y esgroguehida, al costat del arbre qu' alsa sas branca despulladas com si fossen descarnats brassos que clamessen al cel Justicia, pe 'l descuyt en que se 'ls té á la Terra.

Pero tantost l' Home 's mostra sensible á 'ls clamors de lo que 'l rodeja, tota la Naturalesa en pes sembla benehirlo. Al rebre las plantas l' aygua, s' alsan frescas, verdas, y ufanosas, treuen de sos capolls espléndidas flors de colors suaus, fins, delicats las unas; llampants, forts, enlluhernadors, las altrás, y llensan ratxadas de perfums, que forman un coro d' aroma, que extasía al Home en pach del séu Trevall. Els arbres brotan fullas que estesas y superposadas li forman un vert dossier que 'l cobreix protejintlo quan necessita descansar de sas fatigas, regalantli al mateix temps saborosos fruyts que deleytan son paladar y reparan sas forsas. Y la Terra per cada gra, per cada llevar qu' ell li dóna, agrañida n' hi torna cent, per medi de las novas plantas; y l' aygua al passar á prop d' ell murmura ab agrañiment, reflexantli en la crestalina superfície sa noble imatge.

Tot alenta al Iraniá al Trevall.

Díuli 'l ferro: ¡Fesme espasa que 't guardaré de las fe-

ras destructoras, maléfichs ausiliars d' Ariman, tón enemich! ¡Fesme aixada ó picot, y t' obriré 'l furat per hont avuy entre la llevor que demá 's convertirá en planta! ¡Fesme mall y enclusa, y jo mateix te serviré per tot lo que vulgues fer, donantme la forma ab que 'm necessites. Bátme, escálfam, pícam, llímam, fórjam, puleixme; no 'm farás mal; yo t' reportaré grans beneficis. Pero no 'm deixis arreconat perquè 'm rovellaria.

La fusta li diu: ¡Fesme massa y 't xafaré 'l cap del drach, del xacal, del llop, de la serpent, ó converteixme en porta y 't deturaré de nit el dimoni xisclador del oratge furiós! ¹

Y esclama la pedra: arrencam, tallam, fesme paret y 't serviré de vall contra tot lo que detenir vulguis; ó construeixme á cambi de la honra de tenirte dintre!

Y 'l foch dins de la casa li diu movent sas llenguas vermel·las: ¡Felis sigas ab mon escalf per sempre, tú y 'ls téus bous, y 'ls téus amichs y la téva maynada! ¡Logrí jo ferte alcansar lo que més desitjas! aqueixa es ma aspiració á truch del brancall sech ab que piadós m' alimentas! ²

D' aqueixa manera tota la Naturalesa 's posa á són servey. Tota l' alenta, tota li demana que la converteixi en exércit del Bé en contra del esperit del Mal; en sectari d' Ahouramazda en contra d' Angromainyous. Y l' Iraníá que no es sort á tals clamors trevalla; y l' primer creix al pas que són contrari minva.

Quan á la Bactria un estranger hi arriba, es bén acullit: ningú li pregunta d' hont vé ni ahont vá; sols se li exigeix que contribueixi al treball comú y que participe tam-

¹ He vist en lo Museo del Louvre una estatueta que representa aquest dimoni. Feta de bronze, té 'l cos de gos, peus d' áliga grapas de lleó, cua d' escorpí, cap de cráneo humá ab banyas de cabra, y esten quatre grans alas sobre sas espatllas.

Una inscripció que porta als lloms diu qu' es—El dimoni del vent del Sud-oest.

² Zeud Avesta, t. I, pág. 243.

bé de 'ls beneficis. Si es una dona ó un noy se li dona casa y se 'l manté. ¿Cóm no mantenirlos? si allí fins se recull al aucell que cayent del vol, esmortuït pe 'l fret pot apenas piular prop de la casa, ó 'l bestia, qu' esgarriat del ramat va á ferhi cap perduda l' esma. Sa munificencia arriba á més; quan ha regat sas altas planuras, diu á l' aygua: Vés á calmar la xardor, y á produhir la vida en aqueixas terras càlidas que trovarás més avall; veshi y trasforma en jardins els séus deserts; y sinó 't senten grat de la visita, si no t' aprofitan, evapórat, puja convertida en núvol, y vina á caure demunt nostre en pluja, qu' aquí sempre serás bén rebuda!

Donat aqueix modo de ser y de pensar del persa ¿qui havia de ser són enemich?

L' enemich del pajés laboriós, es el pastor nómada, fill errant del desert, sense patria, sense propietat, acostumat á no veure may límits, dropo contemplatiu, lladre per instinct, qu' ab els animals que mena, tala 'l camp del agricultor destruhint el doble de lo que utilisa. El pastor tártar, capithost eqüestre d' un exércit de cavallets, semi-salvatjes que galopan sobre 'ls sembrats, abatint els blats y tronxant las espigas; es son contrari natural, es el centauro mitològich, mitx Home mitx cavall, fill malehit de Touran contra del cual se veu precisat á apuntar sas fletxas per deturarlo en sas irrupcions devastadoras.¹

Aqueix es el soldat d' Arimán, y tot un exércit d' animals malvats l' acompanya; tot un eixam de vegetals impurs l' ajuda. El bolet venenós, l' escardot ple de punxas, el botjar improductiu, els euforbis virosos, la mortífera cicuta, y 'l llop, el xacal, el taup, el galipau, la serp, la víbora, l' escorpí, l' aranya, els insectes verinosos que tot ho pican, corcan y rosegan, els cuchs que tot ho descomponen, forman la flora y la fauna

¹ Pera trovar més datos sobre 'l particular véginse las obras del Shah Nameh.

del esperit maligne; ¹ pero sobre tots, los séus predilectes són els reptils fastigosos.

¡Ab quin horror no mira 'l persa aquestos deus diabòlics, jaspiats de vert groguench y negres, plens d' escatas, capas ó crostas, per quals venas cercola sanch freda, quals bocas esquitxan verí, estadants rastres del fanch dels estanys, compatricis de la peste y de la lepra, fills dels malsans y deserts paissos del Assia baixa y del Africa, d' aquesta terra hont fins els homes són del color de las tenebras! Babilonia es són Imperi, qu' allí hi té 'l Dimoni 'l trono. Allí se 'ls presta adoració al fondo de 'ls soterranis, de 'ls temples. Allí se 'ls dóna 'l tractament de Senyor com als deus. Allí 'ls hi posan tiaras d' or, allí se 'ls crema encens y mirra. La mateixa Caldea no es més qu' un inmens reptil de dos caps; Nínive y Babilonia, reptil d' escatas d' or, coronat de carbuncles y zafirs, afamats de carn humana que continuament 's engorja y s' assimila!

Pero 'l fill del Irán no combat sol contra l' exércit d' Angromainyous. Ahouramazda li cedeix tota una legió de bons amichs qu' ab ell comparteixen la fatiga y la lluyta. Els primers, els superiors son els set Ameschaçpentas, ² set virtuts protectoras del treball, que son La Ciencia, La Bondat, La Puresa, El Valor, La Dolsesa lliberal, y 'ls Genis de la vida, 'l Productor y 'l Vivificador. El primer d' aquestos Ameschaçpentas els reassumeix en sí á tots, per que es Ahouramazda mateix. Venen després els genis subordinats á aquestas virtuts. Aquestas son, las ánimas aladas, els esperits humans, ó síguen los series de 'ls nostres actes que pesan sobre nosaltres mateixos fentnos

¹ Yaçna, Bournof, pág. 28. Zeud-Avesta.

² Segons se despren de la traducció de las taulas cuneiformes del *British museum*, els set Ameschaçpentas ó potencias del Mon, son una creencia antiga comú á totas las tres branca dels pobles Ariá, Conchita y Semita.—En els conchitas sobre los set hi ha un astre superior que es Bel ó Déu que 'ls reassumeix y sintetisa, y es el primer en lo cel, el cual en últim resultat no es mes que 'l sol ó la llum.

continuar treballant en el sentit emprés, sense decaure l'ànimo, sense perdre la forsa. Y als esperits segueixen els animals purs y 'ls vegetals productius que may abandonen al Home. El cavall blanch, que trepitja el reptil y 'l axafa; l' áliga que 's llena sobre la serp, l' arrapa, se la empuja en l' ayre, la fereix d' un cop de bech y la rebat á las profunditats del mar: el gos que vigila de nit la casa y 'l remat, y s' abrahona al llop y á la guineu, mentras lladrant avisa al Home del perill que corren ell y 'l séu bestiar: y mil d' altres. Y 'ls vegetals li donan ajuda; fins n' hi ha un, l' arbre de vida, que li produheix l' Haoma, licor sagrat que 'l refrigera y conforta sense emborratxarlo.¹

El persa en aqueix etern é inmens combat sab que res té d' esperar de cap ser sobrenatural, ell deu ser el cap, ell deu conquistarse la gloria; Ahouramazda mateix qu' es Ciencia y Justicia, va sols avansant lo qu' ell el fa avansar. ¡Prou fa ja ab concedirli llum y vida! Aixís es que l' Héroe persa no sucumbeix may á la Fatalitat, mólt al contrari, ell la destruheix ab el Treball; en lloch d' acatarla li fa la guerra. Y la literatura Zenda no té tragedias, sino poemas é himnes, himnes que son cants que donan vigor al ánimo y esperansa al cor.²

L' estermi d' Arimán, es sa conversió; combatre'l, es treballar, crear, moures. Y del que treballa, pensa y crea, en fuig la peresa y la miseria. En el principi del mon, Angromainyous ho era casi tot, y Ahouramazda casi res; pero gracias al Home, Ahouramazda va creixent y arribará á serho tot quan son contrari no será rés. El Principi del Mal no es etern.

(Acabaré.)

POMPEYO GENER.

¹ L' Haoma, era extret d' una planta del mateix nom, de la familia de 'ls Asclépias, *SARCOSTEMA VIMINALIS*.

² Un dels himnes comensa aixís:

«¡Oh, Ahouramazda, ser sempre bó, sempre ditxós! Nosaltres nos esforsem en pensar, en parlar, en obrar, com convé per assistir á las dos vidas.» Y aquestas dos vidas que 'l persa considerava eran la orgánica y la intelectual. Yaçna XXXIII, 1-3.

LOS JUSTOS HEREUS

GAYRE be á mitjans del estiu de 1871 la epidemia «febre amarilla» invadí la hermosa, gran y noble ciutat de Barcelona. Jo 'm trobava fora: recordo qu'eram á l'Agost que un pròxim parent meu m'escrigué una carta moçantme, si be que ab vagas paraulas, lo temor de que tan terrible assot s'amparés de la ciutat nostra. Algun altre dels que 's trobavan en lo mateix Establiment degué tambe rebre la mateixa nova, donchs que per sota veu comensá á corre algun indici de lo que després devia esser veritat atterradora. Dos ó tres de mes previsors ó prudents, l'endemá al matí, sense dir res á ningú agafaren sas maletas y los vegerem desapareixe sens donarnos compte de sa fugida. Després vaig presumir que havian anat á treure las suas respectius familias. L'endemá ó l'endemá passat comensaren á passar cap á montanya llargas currúas de matxos, en los que comensant per l'amo de casa fins l'última minyona de servey, entre mitj de farsells y «mundos» que ni gayre be sabian com durlos, hi anava una familia entera. Nosaltres nos los miravam entre sorpresa y broma. De prompte arrivá la noticia de que s'havia declarat ab tota forsa la «Febre amarilla» y de que ab una sola nit havia fet gros estrago. Alló va esser com